

Андрій Сава,
д.е.н., старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи,
Ольга Олійник,
к.е.н., старший науковий співробітник,
Ольга Довгань,
молодший науковий співробітник,
Тернопільська державна сільськогосподарська
дослідна станція ІКСГП НААН
м. Тернопіль

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Становлення сільських територій на всіх рівнях управління вимагає більш повного розкриття галузево-економічних, інноваційно-технологічних, соціальних та екологічних особливостей їх розвитку. Одним із викликів для досягнення поставлених цілей є функціонування сільських територій в умовах впровадження механізму децентралізації владних повноважень за принципом «згори-донизу».

Динамічний характер формування цих відносин визначає потребу у визначенні принципового нових підходів до управління їх збалансованого розвитку. Як відомо, середовищу сільських територій притаманні специфічні умови природного і соціального характеру. Їх становлення супроводжується дією ідеологічних, політичних, економічних та історико-культурних чинників на макро-, мезо- і мікрорівнях національної системи управління.

Практика становлення української державності засвідчила, що розвиток сільських територій відбувається в умовах економічної неспроможності значної кількості територіальних громад до реалізації своїх повноважень та несистемного їх розподілу між державними та місцевими органами влади.

Однією з причин цього є неефективність чинної адміністративної системи державного управління, а також адміністративно-територіального устрою. Реформування країни потребує суттєвих змін, які повинні бути спрямовані на створення відкритої політичної системи, а також на розвиток громадянського суспільства і зростання рівня кожної сільської території.

Головним стратегічним завданням модернізації системи публічного адміністрування є впровадження новітньої системи управління розвитком сільських територій та, відповідно, територіальної організації влади. На сьогодні це здійснюється шляхом формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення їх місцевих бюджетів. Тобто йдеться про децентралізацію системи регулювання країни, її територій, зокрема сільських.

Важливість та необхідність децентралізації як складової нової регіональної політики в Україні визначені також в основних чинних документах – Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [1], Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [2], Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [3], у якій серед основних завдань діяльності Кабінет Міністрів України визначив децентралізацію та реформу публічної адміністрації як одну із найважливіших реформ.

Наступним важливим кроком стало прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України у квітні 2015 р. з метою запровадження правових засад формування спроможних територіальних громад шляхом підвищення їх фінансової та економічної ефективності.

Зазначені законодавчі акти надали можливість органам місцевої влади розробити та схвалити в регіонах Перспективні плани формування спроможних територіальних громад відповідних областей та подати їх на затвердження Уряду. Кабінетом Міністрів України було затверджено Перспективні плани формування територіальних громад 23 областей України, в тому числі Тернопільської області.

За період 2015-2019 роки на території Тернопільщини створено 53 об'єднаних територіальних громад. Вони на сьогодні займають 6794,3 кв. км (або 49,15% площ області), на яких проживає 60,9 відсотків населення – 641,1 тис. осіб. [4].

Середня густина населення ОТГ області склала 94,3 особи на тис. кв. км. В середньому по області розмір цього показника – 76,1 особи на тис. кв. км.

Таким чином, Тернопільська область випереджає середні показники по Україні щодо ходу реформи. Окрім цього, рівень урбанізації процесів є дещо вищим, хоча головний чинник цього – створення громади на базі обласного центру – м. Тернополя.

Такий важливий процес має ряд особливостей як загалом для країни, так і для окремих територіальних громад – сільських територій. Слід зауважити, що наявні ОТГ Тернопільської області об'єднують 60,0 відсотків населення регіону, з яких мешкає 242,0 тис. осіб (39,5%) – у сільських громадах. Таким чином, натеper основна частка створених ОТГ територіально належить до громад сільської місцевості, не враховуючи обласного центру, де проживає 221,8 тис. осіб.

Загалом об'єднання територіальних громад в регіоні, так і в Україні, відбувається за правилом існування «міцного центру», тобто адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади.

Отож, чинним законодавством допускається, що центром ОТГ може бути село, селище або місто. Відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою, таким центром є/може бути: сільський населений пункт; селище міського типу, в тому числі адміністративний центр існуючого району; місто, в тому числі адміністративний центр існуючого району або області. У випадках, коли сільські населені пункти та їхні території приєдналися/приєднуються до «несільських» центрів ОТГ, створюються особливі умови щодо управління розвитку сільських територій при функціонуванні міст та проживання міського населення.

Кожен із розглянутих способів об'єднання ОТГ має певні переваги і ризики для розвитку сільських територій. В першу чергу вони полягають у недотриманні істотних умов добровільного формування територіальної громади, зокрема щодо якості та доступності публічних послуг, які не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання. У нашому розумінні це стосується також розвитку інфраструктури; фінансового забезпечення; доступності послуг у відповідних сферах сільських територій.

Тому децентралізація влади має стати ефективним знаряддям економічного розвитку сільських територій, завдяки зусиллям незалежності місцевого самоврядування та підвищенню його активності, зміцненню демократії на місцях.

Отже, можна стверджувати, що саме децентралізація є політичною ідеєю, котра визначає, що субнаціональні органи влади разом із новими функціями та ресурсами отримують деяку політичну автономію [5, с. 170].

Загалом перевагами децентралізації для розвитку сільських територій можна визначити:

- зміцнення демократичних процедур;
- прав людини та її свободи;
- підвищення ефективності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень на місця;
- удосконалення соціально-економічного розвитку сільських територій.

Децентралізація також вважається підґрунтям для впровадження нових стратегій, завдяки створенню нової системи управління сільськими територіями та її нового адміністративного складу.

Список використаних джерел

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 01.09.2019).
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.2019).
3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 01.10.2018).
4. Об'єднані територіальні громади – децентралізація. URL: <http://decentralization.gov.ua/gromada>. (дата звернення: 01.09.2019).
5. Мінченко Р. М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні. *Держава і право*. 2008. Вип. 39. С. 299-308.
6. Сава А.П. Регулювання розвитку сільських територій : монографія. Тернопіль : Крок, 2018. 367 с.
7. Сава А.П. Нормативно-правове забезпечення розвитку сільських територій: проблеми та перспективи ефективного управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 23. 2018. URL: <http://global-national.in.ua/issue-23-2018/31-vipusk-23-cherven-2018/4075-sava-a-p-normativno-pravove-zabezpechennya-rozvitku-silskikh-teritorij-problemi-ta-perspektivi-efektivnogo-upravlinnya>.